

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1995-1996

---

9 JULI 1996

Wetsvoorstel strekkende om het echtelijk geweld aan banden te leggen**Wetsvoorstel tot opheffing van artikel 413 van het Strafwetboek**

---

*ADVIES VAN HET ADVIESCOMITÉ
VOOR GELIJKE KANSEN
VOOR VROUWEN EN MANNEN*

VERSLAG**NAMENS HET ADVIESCOMITÉ
VOOR GELIJKE KANSEN
VOOR VROUWEN EN MANNEN
UITGEBRACHT DOOR
MEVR. DELCOURT-PÊTRE**

Het adviescomité heeft deze aangelegenheid besproken tijdens haar vergaderingen van 18 maart, 1 april, 2 en 30 mei, 19 en 27 juni en 9 juli 1996.

De vergadering van 1 april had plaats in aanwezigheid van mevrouw Inge Dewil, voorzitter en

---

Aan de werkzaamheden van de Commissie hebben deelgenomen:

1. Vaste leden : mevr. de Bethune, voorzitter, de heer Bock, de dames Bribosia-Picard, Cantillon, de heer Ceder, de dames Leduc, Lizin, Nelis-Van Liedekerke, de heer Olivier, de dames Van der Wildt en Delcourt-Pêtre, rapporteur.
2. Plaatsvervangers : de dames Sémer en Thijs.
3. Andere senatoren : de dames Dardenne, Dua en de heer Foret.

Zie :

Gedr. St. van de Senaat :

1-269 - 1995/1996 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel.

1-300 - 1995/1996 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1995-1996

---

9 JUILLET 1996

Proposition de loi visant à réduire la violence conjugale**Proposition de loi abrogeant l'article 413 du Code pénal**

---

*AVIS DU COMITÉ D'AVIS
POUR L'ÉGALITÉ DES CHANCES
ENTRE LES FEMMES ET LES HOMMES*

RAPPORT**FAIT AU NOM DU COMITÉ D'AVIS
POUR L'ÉGALITÉ DES CHANCES
ENTRE LES FEMMES
ET LES HOMMES PAR
MME DELCOURT-PÊTRE**

Le comité d'avis a discuté la matière qui vous est soumise au cours de ses réunions des 18 mars, 1er avril, 2 et 30 mai, 19 et 27 juin et 9 juillet 1996.

La réunion du 1er avril a eu lieu en présence de Mme Inge Dewil, présidente, de Mme Lut Van Parijs,

---

Ont participé aux travaux du comité d'avis :

1. Membres effectifs : Mme de Bethune, présidente, M. Bock, Mmes Bribosia-Picard, Cantillon, M. Ceder, Mmes Leduc, Lizin, Nelis-Van Liedekerke, M. Olivier, Mmes Van der Wildt et Delcourt-Pêtre, rapporteuse.
2. Membres suppléantes : Mmes Sémer et Thijs.
3. Autres sénateurs : Mmes Dardenne, Dua et M. Foret.

Voir :

Documents du Sénat :

1-269 - 1995/1996 :

N° 1 : Proposition de loi.

1-300 - 1995/1996 :

N° 1 : Proposition de loi.

mevrouw Lut Van Parijs, vormingswerkster van de «Stichting vrouwen tegen mishandeling» en van mevrouw Myriam de Vinck van de «Coordination des groupes contre la violence faite aux femmes (C.O.V.I.F.)» en het «Centre de Prévention des Violences conjugales et familiales A.S.B.L.».

Bij de besprekingen werd in eerste instantie uitgegaan van het voorstel nr. 1-269/1 van mevrouw Lizin c.s., dat het meest ruime is.

Het voorstel nr. 1-300/1 van de heer Coveliers, dat op 4 april 1996 in overweging werd genomen, streeft hetzelfde oogmerk na als het artikel 3 van het voormelde voorstel, namelijk de opheffing van artikel 413 van het Strafwetboek, dat een verschoningsgrond invoert voor gewelddaden gepleegd bij betrapting op overspel.

*
* *

Het voorstel van mevrouw Lizin c.s. vindt zijn oorsprong in de Vierde Wereldvrouwenconferentie van de Verenigde Naties, die in september 1995 plaatsvond in Peking en waar de deelnemende regeringen zich ertoe hebben verbonden elke vorm van geweldpleging tegen en discriminatie van vrouwen te voorkomen en uit te bannen.

Hoewel er nog steeds weinig statistisch materiaal voorhanden is over de omvang van het fenomeen, werd het geweld tussen echtgenoten in het algemeen en de mishandeling van vrouwen in het bijzonder, geleidelijk erkend als een maatschappelijk probleem dat aandacht verdient. De hulpverleningsorganisaties die slachtoffers van echtelijk geweld opvangen, hebben hierbij ongetwijfeld een belangrijke invloed gehad.

Dit heeft zich evenwel nog niet in de wetgeving vertaald. Waar andere aspecten van de gezinsverhoudingen, zoals de bescherming van jongeren, uitgebreid werden geregeld, zijn de bepalingen in de strafwetgeving die het geweld tussen echtgenoten betreffen, ongewijzigd gebleven.

In het licht hiervan achten zowel de leden van het adviescomité als de vertegenwoordigers van de hulporganisaties die aan de hoorzitting hebben deelgenomen, de voorliggende bepalingen uitermate belangrijk en dit om drie redenen.

Vooreerst maakt het voorstel een einde aan het ongerechtvaardigde verschil dat in het Strafwetboek nog steeds wordt gehanteerd tussen de echtgenoot of partner enerzijds en de bloedverwanten in opgaande of nederdalende lijn anderzijds. Het is tevens een aanzet tot de erkenning van echtelijk geweld als een afzonderlijk misdrijf en creëert belangrijke nieuwe instrumenten voor de beteugeling van dit misdrijf.

Vervolgens biedt het voorstel nieuwe mogelijkheden om het fenomeen van het geweld binnen part-

animatrice socio-culturelle de la «Stichting vrouwen tegen mishandeling» et de Mme Myriam de Vinck de la «Coordination des groupes contre la violence faite aux femmes (C.O.V.I.F.)» et du «Centre de prévention des violences conjugales et familiales A.S.B.L.».

Lors des discussions, le comité d'avis s'est basé en première instance sur la proposition n° 1-269/1 de Mme Lizin et consorts, qui a la portée la plus large.

La proposition n° 1-300/1 de M. Coveliers, qui a été prise en considération le 4 avril 1996, a le même objectif que l'article 3 de la proposition de Mme Lizin, à savoir la suppression de l'article 413 du Code pénal, qui prévoit une cause d'excuse pour des violences commises en cas de flagrant délit d'adultère.

*
* *

La proposition de Mme Lizin et consorts trouve son origine dans la quatrième Conférence mondiale sur les femmes de l'Organisation des Nations unies, qui a eu lieu en septembre 1995 à Pékin et au cours de laquelle les gouvernements participants se sont engagés à prévenir et à éliminer toute forme de violence et de discrimination à l'égard des femmes.

Bien que nous ne disposions toujours que de peu de données statistiques concernant l'ampleur du problème de la violence conjugale en général et, plus particulièrement, du problème des femmes battues, l'on en est arrivé progressivement à le considérer comme un problème social digne d'attention. Il est sûr que les organisations d'aide qui prennent en charge les victimes de la violence conjugale ont eu une grande influence en la matière.

Cette évolution des mentalités ne s'est toutefois pas encore traduite dans la législation. Les dispositions pénales concernant la violence conjugale sont restées inchangées, alors que d'autres aspects des rapports familiaux, comme la protection des jeunes, ont été réglés en détail.

À la lumière de tout cela, les membres du comité d'avis et les représentantes des organisations d'aide qui ont participé aux auditions estiment que les dispositions à l'examen sont extrêmement importantes, et ce, pour trois raisons.

Tout d'abord parce que la proposition met fin à la distinction injustifiée que le Code pénal fait encore entre le conjoint ou le compagnon, d'une part, et les ascendants ou les descendants, d'autre part. La proposition constitue également un pas vers la reconnaissance du fait que la violence conjugale constitue un délit distinct et elle crée d'importants instruments en vue de sa répression.

Ensuite, la proposition ouvre de nouvelles possibilités de décrire le phénomène de la violence au sein du

nerrelaties in kaart te brengen. Partnergeweld wordt thans dikwijls geregistreerd onder een andere of onder een zeer algemene noemer (burengerucht, onenigheid binnen het gezin, slagen en verwondingen, ...).

Mishandeling binnen een relatie blijft al te vaak verborgen omdat het slachtoffer er niet durft of kan mee naar buiten treden. Er mag worden verwacht dat hierin verandering komt door de nieuwe bevoegdheden die aan de procureur des Konings worden toegekend op het vlak van de strafvervolging en door de mogelijkheid die de hulporganisaties wordt geboden om in rechte op te treden.

Ten slotte is er binnen het adviescomité een grote eensgezindheid over het symbolische belang van het voorstel.

Het strafrecht is een belangrijke normatieve bron voor het bepalen en het beschermen van de fundamentele waarden waarop onze maatschappij grondvest is. Voor het eerst wordt binnen dit kader expliciet te kennen gegeven dat geweld tussen echtgenoten door de samenleving wordt afgekeurd.

Dit is niet alleen vanuit algemeen maatschappelijk oogpunt belangrijk. Hulpverleners worden geconfronteerd met plegers van echtelijk geweld die zich niet verantwoordelijk — laat staan schuldig — voelen voor hun daden. Zij leggen de oorzaak van het geweld bij externe factoren (sociale of financiële problemen, drankgebruik, ...) of bij het slachtoffer zelf. De voorgestelde tekst kan in dit opzicht een belangrijke steun zijn voor wie als hulpverlener met het probleem te maken krijgt.

TOEPASSINGSGBIED

Zoals dit ook in de toelichting wordt aangegeven beoogt het voorstel een absoluut gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Geweld kan door elk van de partners uitgeoefend worden en de remedies die ertegen worden aangewend dienen seksneutraal te zijn.

Wat dit betreft kan er geen discussie zijn over de interpretatie van de wijzigingsbepalingen in de artikelen 2 en 4 van het voorstel, die grammaticaal aansluiten bij de artikelen van het Strafwetboek.

Toch beklemtonen een aantal spreeksters dat dit niet tot misverstanden mag leiden. Zowel uit de ervaring van de hulporganisaties als uit het — beperkte — onderzoeksmateriaal dat voorhanden is, blijkt dat de vrouw in de overgrote meerderheid van de gevallen het slachtoffer is bij partnergeweld.

couple. Actuellement, la violence au sein du couple est souvent classée sous un dénominateur qui vise d'autres formes de violence ou sous un dénominateur très général (tapage nocturne, désaccords familiaux, coups et blessures, ...).

Trop souvent, les violences relationnelles restent cachées parce que la victime n'ose pas ou ne peut pas les étaler au grand jour. On peut s'attendre à ce que des changements interviennent en la matière grâce aux nouvelles compétences qui sont accordées au procureur du Roi en ce qui concerne les poursuites judiciaires et grâce à la possibilité qui est donnée aux organisations d'aide d'ester en justice.

Enfin, une grande unanimité s'est manifestée au sein du comité à propos de l'importance symbolique de la proposition.

Le droit pénal est une source normative essentielle qui permet de définir et de protéger les valeurs fondamentales qui sous-tendent notre société. C'est la première fois que l'on indique explicitement, dans ce cadre, que la société réprouve la violence conjugale.

Ce n'est pas uniquement important du point de vue social en général. Les dispensateurs d'aide se voient confrontés à des auteurs de violences conjugales qui ne se sentent pas responsables de leurs actes et, encore moins, coupables. Pour eux, la cause de la violence se trouve dans des facteurs externes (problèmes sociaux ou financiers, abus de boisson, ...) ou chez la victime même. À cet égard, le texte proposé peut constituer un important point d'appui pour tous les dispensateurs d'aide qui sont confrontés au problème de la violence conjugale.

CHAMP D'APPLICATION

Comme le précisent également les développements, la proposition vise à parvenir à une stricte égalité de traitement entre les hommes et les femmes. Les actes de violence peuvent être commis par chacun des partenaires et les remèdes envisagés doivent être « sexuellement neutres ».

À ce sujet, l'interprétation des dispositions modificatives figurant aux articles 2 et 4 de la proposition de loi ne peut pas prêter à discussion, car elles sont grammaticalement dans le prolongement des articles du Code pénal.

Cependant, un certain nombre d'intervenantes soulignent qu'il faut éviter tout malentendu en la matière. L'expérience des organisations d'aide aux victimes ainsi que les résultats — limités — des études dont on dispose actuellement montrent que, dans la grande majorité des cas, ce sont les femmes qui sont les victimes de la violence au sein du couple.

Dit is niet alleen te verklaren door het fysieke overwicht van de man, maar evenzeer door de structureel zwakkere positie die de vrouw in het gezin inneemt.

Het adviescomité is er zich van bewust dat psychisch geweld even ingrijpend kan zijn als fysieke mishandeling, temeer omdat het doel en het resultaat van beide soorten geweldpleging hetzelfde zijn: door vernedering en intimidatie de persoonlijkheid van het slachtoffer afbreken en hem of haar volkomen afhankelijk maken van de geweldpleger.

Toch acht het adviescomité het in de huidige omstandigheden niet realistisch vormen van psychisch geweld binnen een relatie in een wettelijke regeling te vatten. Overigens is wetenschappelijke informatie over de aard en de omvang van dit fenomeen vrijwel onbestaande.

Het adviescomité is van oordeel dat de bepalingen van het voorstel relaties tussen partners in de ruimst mogelijke zin dienen te omvatten.

Geweld behoort niet tot het exclusieve terrein van het huwelijk maar komt voor in alle situaties waar hetero- of homoseksuele partners feitelijk samenwonen.

Dit in overweging nemend hebben een aantal sprekers vragen bij de omschrijving «zijn echtgenoot of de persoon die met hem samenwoont» in het Nederlands en «son épouse ou son concubin» in het Frans.

Bij de Franse tekst wordt met name opgemerkt dat het begrip «concubin» een juridische categorie is die enerzijds niet alle vormen van feitelijk samenwonen dekt en anderzijds ook betrekking kan hebben op een partner die niet onder hetzelfde dak woont.

Het Nederlandse begrip «samenwoont» wordt door sommige leden te ruim bevonden omdat dit, zonder verdere specificaties, ook kan verwijzen naar inwonende kinderen of ouders. Dit is niet de bedoeling van het voorstel, dat zich specifiek richt op personen die als partners samenleven.

Een aantal leden zijn van oordeel dat de bepalingen ook van toepassing moeten zijn op personen die hebben samengewoond, maar die uiteen zijn gegaan.

Uit de praktijk van onder meer de hulporganisaties blijkt immers dat het geweld lang niet altijd ophoudt bij de scheiding tussen de partners. Het slachtoffer wordt vaak nog gedurende lange tijd gevolgd door de partner die het geweld pleegde.

Cette situation s'explique non seulement par la plus grande force physique de l'homme, mais également par la position structurellement plus faible qu'occupe la femme dans la famille.

Le comité d'avis est conscient que la violence psychologique peut être aussi intense que la maltraitance physique, d'autant plus que le but et le résultat de ces deux formes de violence sont identiques: détruire par l'humiliation et l'intimidation la personnalité de la victime et la rendre entièrement dépendante de l'agresseur.

Néanmoins, le comité d'avis n'estime pas réaliste, dans les circonstances actuelles, de vouloir faire figurer dans la loi les formes de violence psychologique qui peuvent se manifester au sein d'une relation. D'ailleurs l'on ne dispose quasiment d'aucune information scientifique sur la nature et l'ampleur de ce phénomène.

Le comité d'avis estime que les dispositions figurant dans la proposition doivent concerner les relations entre partenaires au sens le plus large possible.

La violence n'appartient pas au domaine exclusif du mariage, mais peut se manifester dans toutes les situations où des partenaires hétérosexuels ou homosexuels cohabitent effectivement.

Sachant cela, un certain nombre d'intervenantes s'interrogent sur la pertinence de l'expression «*zijn echtgenoot of de persoon die met hem samenwoont*» en néerlandais et de l'expression «son épouse ou son concubin» en français.

En ce qui concerne le texte français, l'on souligne notamment que la notion de concubin désigne une catégorie juridique qui, d'une part, ne couvre pas toutes les formes de cohabitation de fait et, d'autre part, peut également avoir trait à un partenaire qui ne vit pas sous le même toit.

Certains membres considèrent que la notion de *samenwonen* (cohabiter) en néerlandais est trop large, car, sans autre précision, elle peut également faire référence à des enfants ou des parents vivant sous le même toit. Or, le but de la proposition est de s'attacher à la violence entre personnes vivant en couple.

Plusieurs membres estiment que les dispositions doivent aussi être applicables aux personnes qui ont vécu ensemble, mais qui sont séparées.

L'expérience des organisations d'aide aux victimes, notamment, révèle en effet que la séparation intervenue entre les partenaires ne met pas toujours fin à la violence, loin s'en faut. Souvent, le partenaire-agresseur poursuit encore longtemps la victime.

In het licht van deze overwegingen wordt daarom voorgesteld in het beschikkend gedeelte de woorden «de persoon die met hem samenwoont» te vervangen door de woorden «zijn partner of zijn ex-partner».

EEN STRAFRECHTELIJKE AANPAK

Hoewel een strafrechtelijke aanpak als dusdanig om voornoemde principiële redenen niet wordt betwist, wijzen een aantal leden toch op de nadelige gevolgen die een strengere betuiging van echtelijk geweld kan hebben.

Zo zouden zwaardere straffen ertoe kunnen leiden dat het parket gemakkelijker beslist tot seponeren.

Slachtoffers die besluiten naar de politie te gaan doen dit om een einde te maken aan het geweld, maar willen niet noodzakelijk dat ook de relatie stukloopt. Zij zijn zeker niet geholpen door een harde strafrechtelijke aanpak.

Het adviescomité is van oordeel dat over dit aspect een grondig gesprek moet plaatsvinden tussen het Parlement en vertegenwoordigers van de parketten. Verschillende leden vragen dat daarbij in het bijzonder wordt gepeild naar de mogelijkheden die de recente regeling inzake strafbemiddeling in dit verband zou kunnen bieden.

Het adviescomité wijst er overigens op dat een strafrechtelijke benadering hoe dan ook slechts een gedeeltelijke oplossing kan bieden voor de problemen die het gevolg zijn van echtelijk geweld.

In vele gevallen wordt het slachtoffer een vluchteling in eigen land. Zij is gedwongen de echtelijke woning te verlaten, haar bezittingen achter te laten en zich opnieuw te vestigen buiten het bereik van de dader. Indien het tot een echtscheidingsprocedure komt wordt zij hierdoor extra benadeeld.

Slachtoffers die met hun partner feitelijk samenwoonden of die een paar vormden zonder samen te wonen, hebben meestal geen enkele verhaalmogelijkheid op de dader.

Het is derhalve noodzakelijk dat in een volgende fase ook de burgerrechtelijke aspecten van het probleem worden onderzocht, maar dit kan geen reden zijn om de goedkeuring van de voorliggende tekst uit te stellen.

OPSPORING EN VERVOLGING

Uit de praktijk van onder meer de hulporganisaties blijkt dat in de huidige stand van zaken slechts een beperkt percentage van de gevallen van echtelijk geweld, die ter kennis worden gebracht van de politie, uiteindelijk resulteert in vervolging.

À la lumière de ces considérations, l'on propose de remplacer dans le dispositif les mots «son concubin» par les mots «son partenaire ou son ancien partenaire».

UNE APPROCHE PÉNALE

Même si, pour les raisons de principe susvisées, l'approche pénale n'est pas contestée en tant que telle, plusieurs commissaires attirent l'attention sur les conséquences néfastes que pourrait avoir une répression trop sévère de la violence conjugale.

Par exemple, l'instauration de peines plus lourdes pourrait inciter le parquet à classer plus facilement les dossiers sans suite.

Les victimes qui décident de porter plainte à la police souhaitent mettre fin à la violence, mais elles ne veulent pas nécessairement rompre la relation avec leur conjoint. Une approche pénale dure ne contribuerait certainement pas à les aider.

Le comité d'avis juge que le Parlement et les représentants des parquets doivent avoir une véritable discussion sur cette question. Plusieurs commissaires demandent qu'à cette occasion, l'on examine plus particulièrement les possibilités que pourrait offrir à cet égard la réglementation récente en matière de médiation pénale.

Le comité d'avis souligne par ailleurs qu'une approche pénale ne peut en tout cas offrir qu'une solution partielle aux problèmes résultant de la violence conjugale.

Dans bien des cas, la victime devient un réfugié dans son propre pays. Elle est forcée de quitter le domicile conjugal, d'abandonner ses biens et de s'établir hors de la portée de l'agresseur. Il s'ensuit que la victime sera plus désavantagée encore lorsque les faits entraînent une procédure de divorce.

En règle générale, les victimes qui cohabitaient de fait avec leur partenaire ou qui vivaient en couple sans cohabiter n'ont aucune possibilité de recours contre l'agresseur.

Par conséquent, les aspects qui relèvent du problème du droit civil devront être examinés dans une phase ultérieure, sans que cela puisse constituer une raison de retarder l'adoption du texte proposé.

RECHERCHE ET POURSUITE

L'expérience des organisations d'aide aux victimes, notamment, a montré qu'en l'état actuel des choses, seul un faible pourcentage des cas de violences conjugales qui sont portés à la connaissance de la police, donne lieu à des poursuites.

De enquête die naar aanleiding van de indiening van het voorstel werd gedaan is wat dit betreft voldoende illustratief. In totaal werden 535 gevallen van geweldpleging ter kennis gebracht van de politie, die slechts 63 keer een proces-verbaal heeft opge maakt. Hiervan werden er 50 door het parket geseponeerd zodat 13 klachten reëel werden behandeld.

Echtelijk geweld lijkt slechts aanleiding te geven tot vervolging indien het slachtoffer bereid is zelf formeel klacht neer te leggen of indien zeer ernstige verwondingen worden vastgesteld.

Een wetswijziging zal hierin weinig verandering brengen indien zij niet gepaard gaat met een wijziging in het vervolgingsbeleid.

Het adviescomité acht het noodzakelijk dat ook deze aangelegenheid wordt besproken met de parketten en de politiediensten.

Door de vertegenwoordigsters van de hulporganisaties wordt erop gewezen dat de beperkte mate waarin echtelijk geweld wordt vervolgd, niet zonder meer kan worden afgedaan als pure onwil bij de politiediensten.

Binnen de politiescholen wordt wel degelijk aandacht besteed aan het probleem. Slachtoffers van partnergeweld zijn evenwel niet altijd direct als dusdanig herkenbaar. Dit vereist van de persoon die in de eerste lijn staat een zekere ontvankelijkheid om het probleem te onderkennen en het nodige inlevingsvermogen om samen met het slachtoffer de voorgeschiedenis die tot de klacht heeft geleid te reconstrueren.

Wat dit betreft zijn de problemen van de politiediensten overigens vergelijkbaar met die van hulpverleners in de eerste lijn (artsen, ziekenhuizen, ...). Ook hier stelt men vast dat echtelijk geweld niet altijd als dusdanig wordt herkend.

BEVOEGDHEID VAN HULPORGANISATIES OM IN RECHTE OP TE TREDEN

Artikel 6 van het voorstel biedt «elke instelling van openbaar nut en elke vereniging die op de datum van de feiten sinds ten minste vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezit en volgens haar statuten tot doel heeft echtelijk geweld te voorkomen door de verspreiding van informatie aan alle betrokken doelgroepen en hulp te bieden aan slachtoffers van echtelijk geweld en aan hun familie», de mogelijkheid met instemming van het slachtoffer in rechte op te treden in een geding waartoe de toepassing van artikel 410, derde lid, van het Strafwetboek aanleiding zou geven.

L'enquête qui a été menée à l'occasion du dépôt de la présente proposition illustre bien la situation. Au total, 535 faits de violences à domicile ont été portés à la connaissance de la police, qui n'a dressé procès-verbal que dans 63 cas. Dans 50 cas, il y a eu classement sans suite par le parquet. L'on n'a donc finalement examiné que 13 cas.

La violence conjugale ne semble mener à des poursuites que si la victime est prête à porter formellement plainte elle-même ou si l'on a constaté des blessures très graves.

La modification de la loi ne permettra pas de changer profondément les choses, si elle ne s'accompagne pas d'une modification de la politique en matière de poursuites.

Le comité d'avis estime qu'il est nécessaire de discuter également de ce problème avec les parquets et les services de police.

Les représentantes des organisations d'aide aux victimes soulignent que l'on ne peut pas dire sans plus que s'il y a peu de poursuites à la suite de plaintes relatives à des violences conjugales, c'est simplement en raison de la mauvaise volonté des services de police.

Dans les écoles de police, l'on est bel et bien attentif à ce problème. Cependant, il n'est pas toujours aisé de reconnaître immédiatement les victimes de la violence au sein du couple. Pour pouvoir les reconnaître, la personne qui est en première ligne doit être réceptive au problème et elle doit pouvoir se mettre à la place de la victime, pour pouvoir retracer avec celle-ci les événements qui ont donné lieu à la plainte.

Dans ce domaine, les services de police sont du reste confrontés à des problèmes comparables à ceux des services d'aide de première ligne (les médecins, les hôpitaux, ...). Ceux-ci constatent également que la violence au sein du couple n'est pas toujours reconnue comme telle.

DROIT DES ORGANISATIONS D'AIDE D'ESTER EN JUSTICE

L'article 6 de la proposition permet à «tout établissement d'utilité publique et toute association, jouissant de la personnalité juridique depuis au moins cinq ans à la date des faits, et se proposant par statut de prévenir la violence conjugale par la diffusion d'information à tous les publics concernés et d'apporter de l'aide aux victimes de violence conjugale et à leur famille,» d'ester en justice avec l'accord de la victime, dans le litige auquel l'application de l'article 410, alinéa 3, du Code pénal donnerait lieu.

Deze bepaling is gesteund op 2 overwegingen:

— de gerechtelijke behandeling van partnergeweld wordt uit de emotionele sfeer gehaald en confrontaties tussen dader en slachtoffer voor de rechtbank kunnen worden vermeden;

— er kan worden voorkomen dat het parket de zaak seponeert omdat het slachtoffer ten gevolge van intimidatie haar klacht intrekt.

Een spreekster wijst op een mogelijk principieel bezwaar tegen deze bepaling. De tekst zou immers kunnen worden opgevat als een bevestiging dat vrouwen hoe dan ook niet in staat zijn zelf voor hun rechten op te komen.

De vergelijking die andere leden maken met de mogelijkheden geboden aan consumentenorganisaties of milieuverenigingen om in rechte op te treden, gaat volgens haar niet op. Het betreft hier de bescherming van grote groepen in de samenleving of van zaken van algemeen belang. Zij beschermen niet de rechten van één bepaalde persoon.

Andere spreeksters zijn het met deze zienswijze niet eens en merken op dat ook geweld in het gezin een algemeen maatschappelijk probleem is.

De mogelijkheid voor hulporganisaties om in rechte op te treden is overigens gesteund op de overweging dat de betrokken vrouwen feitelijk in de onmogelijkheid zijn zelf klacht neer te leggen of dat zij dit niet kunnen uit vrees voor represailles.

Verschillende leden zijn van oordeel dat de organisaties die in rechte kunnen optreden in de voorliggende tekst al te vaag worden omschreven. Niemand zal betwisten dat de bepaling van toepassing is op de vluchthuizen en de organisaties die slachtoffers van mishandeling opvangen.

Andere instanties die hulp en informatie verstrekken bij gezinsmoeilijkheden zijn ertoe gehouden, vanuit de opdracht die hun eigen is, een vertrouwensrelatie op te bouwen met de beide partners. De vraag kan worden gesteld of de mogelijkheid om tegen één van de echtgenoten gerechtelijk op te treden hiermee verenigbaar is.

Het Adviescomité acht het daarom wenselijk dat het artikel 6 wordt beperkt tot de hulporganisaties die zich in hun werking expliciet richten op de hulp aan slachtoffers van echtelijk geweld.

Een lid vestigt er de aandacht op dat, zoals de tekst thans voorligt, deze organisaties slechts een gerechtelijke procedure kunnen instellen met de toestemming van het slachtoffer.

Vanuit de hoek van de vrouwenorganisaties worden hierbij nogal wat vragen gesteld. Slachtoffers

Cette disposition est fondée sur deux considérations:

— elle doit, d'une part, dépassionnaliser le traitement judiciaire de la violence du partenaire et éviter les confrontations au tribunal entre l'agresseur et l'agressé;

— elle permet, d'autre part, d'éviter que le parquet classe le dossier sans suite parce que la victime retire sa plainte à la suite de manœuvres d'intimidation.

Une intervenante souligne que l'on pourrait émettre une objection de principe à cette disposition. En effet, le texte pourrait être interprété comme constituant la confirmation du point de vue suivant lequel les femmes ne sont pas capables de défendre elles-mêmes leurs droits.

Elle est d'avis que la comparaison faite par d'autres commissaires, avec les possibilités d'ester en justice qui ont été accordées aux organisations de défense des consommateurs ou aux associations de protection de l'environnement, n'est pas pertinente, car il s'agit dans ces cas de protéger, soit des groupes importants au sein de la société, soit des questions d'intérêt général. Ces organisations ne protègent pas les droits des individus.

D'autres intervenantes s'opposent à cette conception des choses et soulignent que la violence conjugale est elle aussi un problème d'intérêt général.

Le droit d'ester en justice qui est accordé aux organisations d'aide est d'ailleurs fondé sur l'idée que les femmes concernées se trouvent en fait dans l'impossibilité de déposer plainte elles-mêmes ou encore ne le font pas par crainte de represailles.

Plusieurs commissaires sont d'avis que, dans la loi proposée, les organisations qui sont autorisées à ester en justice ne sont pas définies avec assez de précision. Nul ne contestera que la disposition en question s'applique aux refuges et aux organisations qui accueillent les victimes de mauvais traitements.

D'autres institutions d'aide et d'information aux personnes qui traversent des difficultés conjugales, par contre, sont tenues, en vertu de leur mission spécifique, de construire une relation de confiance avec les deux partenaires. L'on pourrait se demander si la possibilité d'ester en justice contre l'un des conjoints est conciliable avec cette mission.

Le Comité d'avis estime dès lors souhaitable que l'article 6 ne s'applique qu'aux organisations d'aide dont l'activité s'adresse explicitement aux victimes de la violence conjugale.

Un membre souligne que dans l'état actuel du texte, ces organisations ne peuvent engager une procédure judiciaire qu'avec l'accord de la victime.

Les organisations de femmes s'interrogent beaucoup à ce sujet. Les victimes qui ne portent pas plainte

die niet zelf klacht indienen omdat zij represailles vrezen van hun partner, zullen er allicht ook voor terugschrikken een hulporganisatie formeel toestemming te verlenen dit in hun plaats te doen. Het artikel schiet dan zijn doel voorbij.

Bovendien heeft het artikel tot doel die slachtoffers te beschermen, van wie de hulporganisaties vaststellen dat zij zich in acuut gevaar bevinden. Dergelijke slachtoffers zijn vaak, fysiek of psychisch dermate geïsoleerd dat het hun onmogelijk is de in artikel 6 vereiste toestemming te verlenen. Het betreft hier derhalve een elementaire beschermingsmaatregel.

Andere leden voegen hieraan toe dat de vereiste van de toestemming een uitnodiging kan zijn voor de geweldpleger om via fysieke of psychische intimidatie, het slachtoffer te dwingen die toestemming weer in te trekken.

Tegen deze argumenten wordt ingebracht dat het voorstel reeds een belangrijke stap doet, door de hulporganisaties principieel de mogelijkheid te geven om in rechte op te treden.

Hulporganisaties die in rechte optreden met toestemming van een slachtoffer, handelen als «vertegenwoordigers» van een persoon die niet in de mogelijkheid is zelf voor zijn of haar rechten op te komen.

Organisaties die evenwel zonder toestemming van het slachtoffer een strafprocedure op gang brengen komen in feite op het terrein van de officiële instanties die voor de vervolging instaan.

Dit is voor een aantal leden erg vergaand.

Volgens hen is het niet onmogelijk dat slachtoffers er voor zouden terugschrikken om hulp te zoeken, indien zij weten dat de hulpverlener op eigen initiatief een strafprocedure tegen de partner kan op gang brengen.

Partnerrelaties zijn complexe relaties. Het is mogelijk dat het slachtoffer onder druk wordt gezet om een klacht (of de toestemming om een klacht in te dienen) in te trekken, maar dit kan evengoed vrijwillig gebeuren om de relatie met de partner te herstellen.

Volgens een aantal leden is het dan ook het slachtoffer, dat moet uitmaken of een klacht wordt neergelegd en gehandhaafd.

ADVIES

Bij eenparigheid van de acht aanwezige leden doet het adviescomité de volgende aanbevelingen betreffende de voorgelegde voorstellen:

elles-mêmes par crainte des représailles de leur partenaire hésiteront sans doute aussi à autoriser formellement une organisation d'aide à le faire à leur place. L'article n'aurait pas alors l'effet escompté.

En outre, l'article a pour but de protéger les victimes dont les organisations d'aide constatent qu'elles se trouvent dans une situation de grave danger. Ces victimes sont souvent à ce point isolées, physiquement ou psychiquement, qu'il leur est impossible de donner l'autorisation requise par l'article 6. La mesure de protection prévue par cet article a donc un caractère élémentaire.

D'autres membres ajoutent que le fait d'exiger une autorisation peut inciter l'agresseur à contraindre sa victime à retirer son autorisation, en recourant à l'intimidation physique ou psychologique.

Face à ces arguments, on souligne que la proposition fait déjà un important pas en donnant en principe aux organisations d'aide aux victimes la possibilité d'ester en justice.

Des organisations d'aide qui intentent des actions avec l'autorisation d'une victime agissent en tant que «représentantes» d'une personne qui n'a pas elle-même la possibilité de défendre ses droits.

Toutefois, des organisations qui intentent une procédure pénale sans l'autorisation de la victime s'engagent en fait sur le terrain des instances officiellement chargées des poursuites.

Plusieurs membres trouvent que cela va très loin.

Selon eux, il n'est pas exclu que des victimes renoncent à chercher de l'aide, sachant que les organisations pourraient, de leur propre initiative, engager une procédure pénale contre leur partenaire.

Les relations de couple sont des relations complexes. Il peut arriver que l'on fasse pression sur la victime afin qu'elle retire une plainte (ou l'autorisation de porter plainte), mais aussi qu'elle agisse ainsi de son plein gré dans le but de restaurer la relation avec son partenaire.

Selon un certain nombre de membres, c'est donc la victime elle-même qui doit décider si elle veut porter plainte et si cette plainte doit être maintenue.

AVIS

À l'unanimité des huit membres présents, le Comité d'avis formule les recommandations suivantes concernant les propositions présentées:

Opschrift

Het adviescomité stelt voor het opschrift te vervangen als volgt:

«Wetsvoorstel om het geweld tussen partners aan banden te leggen.»

Artikel 2

Het Adviescomité stelt voor de woorden «zijn echtgenoot» te vervangen door de woorden «zijn partner of zijn ex-partner».

Artikel 3

Het Adviescomité is het eens met de opheffing van artikel 413 van het Strafwetboek, dat inderdaad een anachronisme in de strafwetgeving is geworden.

Ook het wetsvoorstel nr. 1-300/1 van de heer Coveliers strekt ertoe dit artikel op te heffen.

Artikel 4

Het Adviescomité heeft ernstige bedenkingen bij de voorgestelde bepaling.

De artikelen 411 en 412 voorzien in een verschoningsgrond voor misdaden en wanbedrijven die worden uitgelokt of die worden gepleegd bij het afweren van inbraak.

De bepaling voorgesteld in artikel 4 zou tot gevolg hebben dat deze verschoningsgronden niet langer kunnen worden ingeroepen door personen die zich verweren tegen partnergeweld.

Het Adviescomité is van oordeel dat dit niet de bedoeling kan zijn van het voorstel en stelt daarom voor de bepaling van artikel 4 uit het voorstel te schrappen.

Artikel 5

Blijkens de toelichting strekt deze bepaling ertoe de procureur des Konings de mogelijkheid te geven dag en nacht de echtelijke woning «of enige andere plaats» te betreden op klacht van het slachtoffer of aangifte van een derde.

Het Adviescomité is van oordeel dat de mogelijkheid van de procureur des Konings om op te treden inderdaad niet beperkt mag zijn tot de echte-

Intitulé

Le comité d'avis propose de remplacer l'intitulé comme suit:

«Proposition de loi visant à réduire la violence entre partenaires.»

Article 2

Le comité d'avis propose de remplacer les mots «son époux» par les mots «son partenaire ou son ex-partenaire».

Article 3

Le comité d'avis marque son accord sur l'abrogation de l'article 413 du Code pénal, qui est effectivement devenu un anachronisme dans la législation pénale.

La proposition de loi n° 1-300/1 de M. Coveliers vise, elle aussi, à abroger cet article.

Article 4

Le comité d'avis émet de sérieuses objections à l'encontre de la disposition proposée.

Les articles 411 et 412 prévoient une cause d'excuse pour les crimes et délits provoqués ou commis en repoussant une effraction.

La disposition proposée par l'article 4 aurait pour effet que ces causes d'excuses ne pourraient plus être invoquées par les personnes qui se défendent contre la violence conjugale.

Le comité d'avis considère que tel ne peut être l'objet de la proposition et suggère, dès lors, de supprimer de la proposition la disposition de l'article 4.

Article 5

Selon les développements, cette disposition vise à habiliter le procureur à pénétrer de jour ou de nuit dans le domicile conjugal «ou tout autre lieu» sur plainte de la victime ou déclaration d'un tiers.

Le comité d'avis estime que la possibilité d'intervenir accordée au procureur du Roi ne peut effectivement être limitée au domicile conjugal, mais comme

lijke woning, maar, gezien het feit dat het voorstel ook van toepassing is op vormen feitelijke van samenwonen, moet worden uitgebreid tot elke privéwoning.

Volgens sommige leden komt dit evenwel niet duidelijk tot uiting in artikel 46 zoals dat wordt gewijzigd door artikel 5 van het voorstel.

Een lid heeft anderzijds bezwaren tegen het feit dat de procureur des Konings de mogelijkheid zou krijgen, louter op aangifte van derden, de woning binnen te dringen. Door misbruik te maken van deze bepaling, zou het beginsel van de onschendbaarheid van de woning kunnen worden uitgehold.

In het licht van deze overwegingen stelt het Adviescomité voor het artikel 5 te vervangen als volgt:

«Art. 5. — Artikel 46 van het Wetboek van Strafvordering wordt aangevuld met het volgende lid:

«Hetzelfde geldt wanneer een misdaad of wanbedrijf, zelfs al is het niet op heterdaad ontdekt, gepleegd binnen een huis tussen partners of tussen ex-partners, ter kennis wordt gebracht van de procureur des Konings op klacht van het slachtoffer.»

De wijziging aan artikel 46 van het Wetboek van Strafvordering vereist dat ook de bepaling in artikel 49 van dit Wetboek toepasselijk wordt gemaakt op de gevallen van klacht door een slachtoffer van partnergeweld.

Artikel 6

Het Adviescomité stelt voor dit artikel te vervangen als volgt:

«Art. 6. — Elke instelling van openbaar nut en elke vereniging die op de datum van de feiten ten minste vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezit en volgens haar structuur het doel heeft hulp te bieden aan slachtoffers van geweld tussen partners of ex partners, kan met instemming van het slachtoffer in rechte optreden in het geding waarvan de toepassing van artikel 410, derde lid, van het Strafwetboek aanleiding zou geven.»

*
* *

Het Adviescomité stelt de Commissie voor de Justitie tevens voor dat een gesprek plaatsvindt met de parketten en de politiediensten over het opsporings- en vervolgingsbeleid inzake partnergeweld.

la proposition est également applicable aux formes de cohabitation effective, il y a lieu d'étendre son champ d'application à toute habitation privée.

Selon certains membres, cela ne ressort toutefois pas clairement de l'article 46 tel qu'il est modifié par l'article 5 de la proposition.

Par ailleurs, un membre s'oppose à la faculté donnée au procureur du Roi de pénétrer dans le logement sur simple déclaration de tiers. Un usage abusif de cette disposition pourrait vider de sa substance le principe de l'inviolabilité du domicile.

Compte tenu de ces considérations, le comité d'avis propose de remplacer l'article 5 par ce qui suit:

«Art. 5. — L'article 46 du Code d'instruction criminelle est complété par l'alinéa suivant:

«Il en est de même lorsqu'un crime ou délit, même non flagrant, commis à l'intérieur d'une maison au sein d'un couple ou entre ex-partenaires, est porté à la connaissance du procureur du Roi sur plainte de la victime.»

La modification apportée à l'article 46 du Code d'instruction criminelle requiert que la disposition de l'article 49 de ce code soit, elle aussi, rendue applicable aux cas de plaintes déposées par des victimes de violences conjugales.

Article 6

Le comité d'avis propose de remplacer cet article par la disposition suivante:

«Art. 6. — Tout établissement d'utilité publique et toute association, jouissant de la personnalité juridique depuis au moins cinq ans à la date des faits, dont le but statutaire est d'apporter de l'aide aux victimes de violence entre partenaires ou entre ex-partenaires, peuvent, avec l'accord de la victime, ester en justice dans le litige auquel l'application de l'article 410, alinéa 3, du Code pénal donnerait lieu.»

*
* *

Le comité d'avis propose également à la Commission de la Justice qu'un dialogue ait lieu avec les parquets et les services de police sur la politique de recherche et de poursuites en matière de violence conjugale.

Het Adviescomité acht het tevens wenselijk dat samen met de parketten wordt onderzocht welke mogelijkheden de wetgeving inzake strafbemiddeling (art. 216ter van het Wetboek van Strafvordering) zou kunnen bieden bij misdrijven tussen partners en of ter zake een wetwijziging noodzakelijk is.

Dit verslag is goedgekeurd bij eenparigheid van de 8 aanwezige leden.

De Rapporteur,
Andrée DELCOURT-PÊTRE.

De Voorzitster,

Sabine de BETHUNE.

Le comité d'avis juge également souhaitable que l'on examine avec les parquets quelles possibilités pourrait offrir la législation en matière de médiation pénale (art. 216ter du Code d'instruction criminelle) en cas d'infractions entre partenaires et si une modification de la loi s'impose en la matière.

Le présent rapport a été approuvé à l'unanimité des 8 membres présents.

La Rapporteuse,
Andrée DELCOURT-PÊTRE.

La Présidente,

Sabine de BETHUNE.

BIJLAGE

Hoorzitting met vertegenwoordigsters van hulporganisaties voor slachtoffers van partnergeweld

De Voorzitster verwelkomt mevrouw Inge Dewil, voorzitter, en mevrouw Lut Van Parijs, vormingswerkster, van de Stichting vrouwen tegen mishandeling en mevrouw Myriam de Vinck van de «Coordination des groupes contres la violence faite aux femmes (C.O.V.I.F.)» en het «Centre de Prévention des Violences conjugales et familiales A.S.B.L.».

Zij vraagt dat de gasten in het kort de werking van hun organisatie toelichten en hun visie schetsen over het probleem van het partnergeweld.

Mevrouw Dewil merkt op dat de Stichting vrouwen tegen mishandeling in 1978 is ontstaan als een initiatief van de vluchthuizen met de bedoeling de ervaringen van mishandelde vrouwen te bundelen en hieruit een aantal conclusies te trekken, zowel op het socio-economische als op het juridische vlak.

De stichting vrouwen tegen mishandeling werkt beleidsmatig en preventief. De stichting registreert de problemen inzake geweld tegen vrouwen en signaleert die aan het beleid. Daarnaast wordt gewerkt binnen vrouwengroepen. Er worden lezingen en voordrachten gehouden en de stichting beschikt over een uitgebreid informatie- en documentatiecentrum.

Wat de problematiek betreft die wordt behandeld door het voorliggende voorstel merkt zij op dat, in de huidige strafwetgeving, mishandelde vrouwen slachtoffers zonder misdrijf zijn. Daardoor en door bepaalde klassieke normen en waarden die nog steeds gelden ten aanzien van het gezin, zien zij vaak zichzelf niet als een slachtoffer en beschouwt degene die het geweld uitoefent zich niet als de dader van een misdrijf.

Vrouwen die toch een beroep doen op de politie en/of het gerecht om het geweld te beëindigen, ontbreekt het aan elke vorm van rechtsbescherming. In de meeste gevallen worden de klachten niet eens geacteerd.

Wanneer de situatie, gewoonlijk na jaren, escaleert, worden de slachtoffers van echtelijk geweld vluchtelingen in eigen land, uit angst voor hun leven of dat van hun kinderen.

Ook dan is echtelijk geweld nog moeilijk te bewijzen omdat de slachtoffers geïsoleerd zijn van hun omgeving, niet alleen door het geweld zelf, maar vooral door de schaamte en het identiteitsverlies die hiervan het gevolg zijn.

Echtelijk geweld is immers niet die ene klap uit boosheid of verdriet; het is de voortdurende mishandeling ten gevolge van een machtoverwicht waarbij de ene partner de andere verhindert de eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.

Mevrouw Van Parijs verwijst naar de tekst die samen met de Franstalige en Duitstalige vrouwenorganisaties werd opgesteld naar aanleiding van de U.N.O.-conferentie in Peking. Hierin staan een vijftal opmerkingen met betrekking tot de juridische aspecten van vrouwenmishandeling:

— Vrouwenmishandeling is geen juridisch begrip; daarom dienen alle vormen van geweld expliciet in de wet te worden ingeschreven zoals dit het geval is met de wet op verkrachting (wet van 1989).

ANNEXE

Audition des représentantes des organisations d'aide aux victimes de la violence au sein du couple

La présidente accueille Mme Inge Dewil, présidente, et Mme Lut Van Parijs, animatrice socio-culturelle, représentant la «Stichting vrouwen tegen mishandeling», ainsi que Mme Myriam de Vinck, représentant la «Coordination des groupes contre la violence faite aux femmes» (C.O.V.I.F.) et le «Centre de prévention des violences conjugales et familiales, A.S.B.L.».

Elle demande aux invitées d'expliquer brièvement le fonctionnement de leur organisation et d'exposer la manière dont elles perçoivent le problème de la violence au sein du couple.

Mme Dewil déclare que la «Stichting vrouwen tegen mishandeling» a été créée en 1978 à l'initiative des refuges pour les femmes battues dans le but de mettre en commun les expériences de ces femmes et d'en tirer un certain nombre de conclusions dans le domaine socio-économique comme dans le domaine juridique.

La «Stichting vrouwen tegen mishandeling» mène une action politique et préventive. Elle enregistre les faits de violences contre les femmes et les signale aux autorités. En outre, le travail est réparti au sein de groupes de développement personnel pour femmes. Des exposés et des conférences y sont organisés et la fondation dispose d'un centre d'information et de documentation bien développé.

En ce qui concerne la problématique abordée dans la proposition de loi à l'examen, elle souligne que, dans la législation pénale actuelle, les femmes battues sont des victimes sans délit. Dès lors, et en raison de certaines normes et valeurs classiques toujours en vigueur concernant la famille, elles ne se considèrent pas comme des victimes et celui qui a commis des actes de violence ne se considère pas comme l'auteur d'un délit.

Les femmes qui font malgré tout appel à la police et/ou à la justice pour que soit mis fin à la violence ne bénéficient d'aucune protection juridique. Dans la plupart des cas, les plaintes ne donnent même pas lieu à un procès-verbal.

Quand, après des années, comme c'est souvent le cas, la situation connaît une escalade, les victimes de la violence conjugale deviennent des réfugiés dans leur propre pays, car elles craignent pour leur vie et pour celle de leurs enfants.

En outre, les faits de violence conjugale sont difficiles à prouver parce que les victimes sont isolées de leur environnement, non seulement en raison de la violence elle-même, mais surtout en raison de la honte et de la perte d'identité qui en découlent.

En effet, l'on ne peut réduire la violence conjugale à un coup donné dans un accès de colère ou de chagrin; il s'agit d'une maltraitance persistante due à un déséquilibre des forces dans lequel un partenaire empêche l'autre de développer sa propre personnalité.

Mme Van Parijs fait référence au texte qui a été rédigé en collaboration avec les organisations de femmes francophones et néerlandophones à l'occasion de la Conférence des Nations unies de Pékin. Ce texte contient cinq remarques qui ont trait aux aspects juridiques de la maltraitance des femmes:

— La maltraitance des femmes n'est pas une notion juridique; c'est pourquoi toutes les formes de violence doivent être inscrites explicitement dans la loi comme c'est le cas pour le viol (loi de 1989).

— Wanneer geweld op vrouwen en zeker geweld op vrouwen binnen het gezin in een wet zou worden vastgelegd kan justitie er niet om heen. Daardoor zou de politie immers ook verplicht worden geweld als geweld te registreren. Dit wordt nu vaak geregistreerd als burengerucht en/of nachtlawaai of huiselijke twist, al naargelang de oproep of de aangifte.

— De omvang van het geweld binnen het gezin zou hierdoor veel duidelijker worden en dan kan er daadwerkelijk iets gedaan worden aan het seponeringsbeleid.

— Straatverbod wordt in België onvoldoende toegepast zodat een gewaarborgde veiligheid niet zo vanzelfsprekend is en het nog altijd de mishandelde vrouw is die moet vluchten terwijl de dader ongemoeid blijft en vaak ook nog vrijuit gaat.

— Er zijn ook problemen van bewijslast bij mishandeling in het algemeen en bij psychische mishandeling in het bijzonder.

Mevrouw Van Parijs besluit dat vrouwenmishandeling en geweld in het gezin vanzelfsprekend te maken hebben met de normen en waarden in de samenleving.

Een wettelijke regeling is uitermate belangrijk, ook om tot een mentaliteitswijziging te komen.

Zij hoopt dan ook dat de voorliggende tekst zal worden goedgekeurd.

Mevrouw de Vinck merkt op dat het «Centre de Prévention des Violences conjugales et familiales» in het vluchthuis van Brussel slachtoffers van echtelijk geweld opvangt, die de echtelijke woning zijn onvlucht voor hun eigen veiligheid of voor die van hun kinderen.

De slachtoffers van echtelijk geweld worden tweemaal gestraft. Zij ondergaan niet alleen de mishandeling, maar worden ook nog eens gedwongen hun woning te verlaten en al hun bezittingen achter te laten. Degene die het geweld pleegde behoudt zijn inkomen en blijft in de echtelijke woning wonen.

Mevrouw de Vinck wijst er vervolgens op dat het voorstel fysiek geweld betreft. Andere vormen van geweld kunnen helaas, wegens moeilijkheden inzake bewijsvoering, niet in een wet worden gevat.

Psychisch geweld in de vorm van vernederingen of doodsbedreigingen kan nochtans voor het slachtoffer even hard zijn als fysieke geweldplegingen en voor de echtgenoot een middel om zijn macht te doen gelden.

Vrouwen die besluiten hun echtgenoot te verlaten en een procedure tot echtscheiding instellen, moeten vaak nog gedurende lange tijd hun echtgenoot, die hen blijft achtervolgen, blijven onvluchten, wat bijvoorbeeld ernstige moeilijkheden op het werk tot gevolg kan hebben.

Mevrouw de Vinck verklaart dat zij volledig achter het voorliggende wetsvoorstel staat. Hopelijk zal dit tot gevolg hebben dat het aantal zaken, dat zonder gevolg wordt geklasseerd, vermindert. Thans bedraagt dit ongeveer 90 pct. van het totale aantal geregistreerde gevallen. Dit maakt het voor de slachtoffers ook moeilijk om een burgerlijke vordering tot schadevergoeding tegen hun echtgenoot in te stellen.

Vrouwen zien er vaak van af klacht neer te leggen tegen hun echtgenoot uit angst voor represailles. Ook dit voorstel omvat geen bijzondere bepalingen om ze op dit vlak te beschermen. Het probleem wordt wel gedeeltelijk opgevangen door de mogelijkheid die hulporganisaties wordt geboden klacht neer te leggen.

Zoals in andere domeinen van het strafrecht, is het niet eenvoudig te bepalen wat de meest aangewezen strafmaat is voor mis-

— Si la violence contre les femmes en général et, *a fortiori*, la violence contre les femmes au sein de la famille figurait dans une loi, la justice ne pourrait trouver de faux-fuyants. Dès lors, la police serait également obligée de considérer la violence comme de la violence. Cette dernière est souvent enregistrée comme querelle de voisinage et/ou tapage nocturne ou querelle domestique, en fonction de l'appel ou de la déclaration.

— L'importance de la violence au sein de la famille serait ainsi mise en lumière et l'on pourrait remédier efficacement à la politique de classement sans suite des plaintes.

— L'interdiction de se trouver à un endroit déterminé sur la voie publique n'est pas suffisamment appliquée en Belgique, de sorte que la sécurité de la femme battue n'est pas toujours assurée; c'est donc encore elle qui doit fuir alors que l'auteur des faits n'est pas inquiété et que souvent, il s'en tire impunément.

— Des problèmes se posent également concernant la charge de la preuve pour ce qui est de la maltraitance en général, et de la maltraitance psychique en particulier.

Mme Van Parijs conclut que la maltraitance des femmes et la violence au sein de la famille ont évidemment un lien avec les normes et les valeurs qui prévalent dans la société.

Il est extrêmement important d'élaborer des règles légales, afin de parvenir à un changement des mentalités.

Elle espère que le texte à l'examen sera adopté.

Mme de Vinck souligne que le «Centre de prévention des violences conjugales et familiales» du refuge de Bruxelles accueille les victimes de la violence domestique qui ont fui leur propre logement pour assurer leur sécurité ou celle de leurs enfants.

Les victimes de la violence domestique sont punies deux fois: non seulement elles subissent la maltraitance, mais elles sont également obligées de quitter leur logement et d'abandonner tous leurs biens. L'agresseur, lui, conserve ses revenus et continue à occuper le logement conjugal.

Mme de Vinck souligne ensuite que la proposition de loi concerne la violence physique. Malheureusement, il n'a pas été possible de faire figurer dans la loi les autres formes de violence, car ceci soulève des difficultés en matière d'administration de la preuve.

La violence psychologique commise sous la forme d'humiliations ou de menaces de mort peut être aussi difficile à supporter pour la victime que la violence physique et peut constituer pour le mari un moyen de manifester son pouvoir.

Les femmes qui décident de quitter leur époux et d'engager une procédure de divorce doivent souvent continuer longtemps à fuir leur époux, qui ne cesse de les poursuivre, ce qui peut, par exemple, poser de graves difficultés au travail.

Mme de Vinck déclare qu'elle souscrit entièrement à la proposition de loi à l'examen et espère que celle-ci permettra de réduire le nombre de dossiers qui sont classés sans suite. À l'heure actuelle, 90 p.c. environ de l'ensemble des cas enregistrés sont classés sans suite, ce qui a notamment pour conséquence que les victimes éprouvent davantage de difficulté, à intenter une action civile en indemnisation contre leur conjoint.

Par crainte de représailles, les femmes renoncent à déposer plainte contre leur époux. La loi proposée ne contient pas de dispositions spécifiques pour protéger les femmes dans ce domaine. Elle résoud toutefois partiellement le problème en permettant aux organisations d'aide de déposer plainte.

Comme dans d'autres domaines du droit pénal, il n'est pas aisé de déterminer la peine la plus appropriée pour les délits en matière

drijven inzake echtelijk geweld. Het opleggen van een straf zou het einde van de relatie kunnen betekenen, wat niet altijd door het slachtoffer wordt gewenst.

Voor een aantal gevallen opent de recente wet op de strafbemiddeling wat dit betreft ongetwijfeld nieuwe perspectieven. Zij biedt de mogelijkheid de dader via begeleiding te dwingen zich over de relatie te bezinnen.

Mevrouw de Vinck besluit dat ook de huidige wetgeving heel wat mogelijkheden biedt om tegen echtelijk geweld op te treden, maar dat die onvoldoende worden aangewend. Dit zal misschien ook het geval zijn met de voorliggende tekst als er geen mentaliteitswijziging komt.

Mevrouw Van Parijs bevestigt dat men niet mag verwachten dat alle problemen op dit vlak uit de wereld worden geholpen door een wetwijziging.

Het voorstel is evenwel belangrijk omdat het de vluchthuizen, die worden geconfronteerd met vrouwen die geen enkele kant meer op kunnen, meer grond onder de voeten geeft.

Voor het eerst wordt immers van overheidswege gesteld dat geweld tegenover de partner een laakbaar en strafbaar feit is. Voor sommigen is dit jammer genoeg nog steeds niet evident.

Een lid beaamt dat het wetsvoorstel ongetwijfeld een stap in de goede richting is, maar dat de zaken ten gronde slechts zullen veranderen als er bij alle betrokkenen een mentaliteitswijziging komt.

Opvallend in dit verband is blijkbaar de permissieve houding die de politiediensten in acht nemen ten aanzien van dit soort misdrijven. In welke mate is de werking van de hulporganisaties hierop gericht.

Zij wenst voorts te vernemen of er ook cijfers bekend zijn in verband met geweld gepleegd door vrouwen op hun echtgenoot. Vermoedelijk zal het hier vooral gaan om vormen van psychische machtsuitoefening.

Een andere sprekerster herinnert eraan dat, toen in de jaren zeventig de media aandacht begonnen te besteden aan het probleem van de vrouwenmishandeling, dit niet alleen op lachsalvo's werd onthaald, maar dat ook toen meteen de vraag werd opgeworpen inzake mannenmishandeling door vrouwen.

Men kan er echter niet omheen dat de vrouw in de relatie vrijwel altijd de zwakste positie inneemt en het probleem dient vanuit dit oogpunt te worden benaderd.

Zij meent dat de hulporganisaties en vluchthuizen in hun werking terecht de nadruk leggen op de begeleiding en bescherming van de slachtoffers.

Het probleem kan haars inziens evenwel niet worden opgelost zonder een exemplaristische bestraffing van de daders. Dit vergt niet alleen een andere mentaliteit bij de politie en een versoepeling van de bewijslast, maar ook sancties die aangepast zijn aan de omvang van het misdrijf.

Mevrouw Dewil antwoordt dat in de politiescholen, met steun van de minister van Maatschappelijke Emancipatie, bijzondere opleidingen worden gegeven inzake slachtofferhulp. De opleidingen worden verstrekt aan politiemensen uit het middenkader die binnen de korpsen met deze taak worden belast.

De Stichting vrouwen tegen mishandeling verzorgt hierin het luik betreffende de opvang van slachtoffers van mishandeling en verkrachting. De opvang van slachtoffers van vrouwenmishandeling vergt een zeer specifieke aanpak. Het volstaat niet, zoals bij het meeste politiewerk, de feiten zelf weer te geven.

Om te beginnen moet de persoon die zich aanmeldt worden herkend als een slachtoffer van systematisch geweld. Daarnaast moet worden getracht, samen met het slachtoffer, de hele voorgeschiedenis, die ver in de tijd kan teruggaan, te reconstrueren.

de violence conjugale. L'application d'une peine pourrait entraîner la fin de la relation. Or, ce n'est pas toujours ce que souhaite la victime.

Dans un certain nombre de cas, la loi récente sur la médiation pénale ouvre indéniablement de nouvelles perspectives sous ce rapport. Par le biais de l'accompagnement, elle donne à l'agresseur la possibilité de réfléchir à sa relation avec l'agressée.

Mme de Vinck conclut que la législation actuelle offre elle aussi de nombreuses possibilités pour agir contre la violence conjugale, mais celles-ci sont sous-exploitées. À défaut d'un changement des mentalités, il en sera peut-être de même pour le texte proposé.

Mme Van Parijs confirme que l'on ne doit pas croire que tous les problèmes pourront être résolus par une modification de la loi.

La proposition est toutefois importante, parce qu'elle donne une assise plus grande aux refuges qui sont confrontés à des femmes qui n'entrevoient plus d'issue.

Pour la première fois, en effet, l'autorité affirme que la violence contre le partenaire est quelque chose de répréhensible et de délictueux. Certains ne l'ont malheureusement toujours pas compris.

Une commissaire reconnaît que la proposition de loi constitue indéniablement un pas dans la bonne direction, mais que seul un changement de mentalités de tous les intéressés pourra modifier les choses quant au fond.

Il faut relever l'attitude permissive qu'adoptent les services de police vis-à-vis de ce genre de délits. On peut se demander dans quelle mesure les organisations d'aide tiennent compte de ce problème dans leur fonctionnement.

L'intervenante désire en outre savoir si l'on dispose de statistiques relatives à la violence commise par des femmes sur leur conjoint. L'on peut supposer qu'il s'agit essentiellement de violences psychologiques.

Une autre intervenante rappelle que, dans les années 70, lorsque les médias ont commencé à s'intéresser au problème des femmes battues, cela avait suscité la dérision. À l'époque aussi, l'on avait immédiatement soulevé la question des mauvais traitements infligés par des femmes à des hommes.

Il est toutefois patent que, dans une relation, la femme occupe pratiquement toujours la position la plus faible. Le problème doit donc être abordé sous cet angle.

L'intervenante estime que c'est à raison que les organisations d'aide et les refuges s'efforcent d'axer leur action sur l'accompagnement et la protection des victimes.

Elle est toutefois d'avis que l'on ne pourra résoudre le problème qu'à la condition d'infliger des peines exemplaires aux agresseurs. Pour ce faire, il faudra non seulement un changement de mentalité dans la police et un assouplissement de la charge de la preuve, mais aussi des sanctions adaptées à la gravité du délit.

Mme Dewil répond que des formations spéciales sur l'aide aux victimes sont dispensées dans les écoles de police avec l'appui du ministre chargé de l'Émancipation sociale. Ces formations sont suivies par des policiers du cadre moyen qui sont chargés de cette tâche au sein de leur corps respectif.

C'est la «Stichting vrouwen tegen mishandeling» qui assure le volet de la formation relatif à l'accueil des victimes de mauvais traitement et de viol. L'accueil des femmes battues requiert une approche spécifique. Il ne suffit pas, comme c'est le cas pour la plus grande part du travail de police, d'indiquer les faits mêmes.

Pour commencer, la personne qui dépose plainte doit être reconnue comme étant une victime de violences systématiques. Ensuite, il faut s'efforcer de retracer avec elle tout le vécu qui a précédé cette violence, ce qui nécessitera de parfois remonter très loin dans le temps.

Mevrouw Dewil merkt vervolgens op dat uit onderzoek van professor Bruynooghe van het L.U.C. uit 1988 blijkt dat één op zes vrouwen te maken krijgt met fysisch of seksueel partnergeweld. Voor mannen zijn er wat dit betreft geen cijfers beschikbaar.

In verband met psychische intimidatie zijn geen cijfers beschikbaar, wat vanzelfsprekend te maken heeft met de aard van dit soort geweld.

Zoals een vorige spreker er reeds heeft op gewezen, heeft geweld binnen een relatie direct te maken met een machtson-evenwicht. Niemand zal ontkennen dat dit structureel in het voordeel van de man is.

Zij onderstreept evenwel nogmaals dat de problematiek van het geweld binnen een relatie een algemeen probleem van normen waardebeleving in de samenleving is.

Daarom moet een dergelijk wetsvoorstel in neutrale termen worden gesteld en overigens van toepassing zijn op alle samenlevingsvormen. Partnergeweld kan evengoed voorkomen in lesbische of homorelaties als binnen een huwelijk.

Mevrouw de Vinck merkt op dat ook haar organisatie opleiding geeft, niet alleen aan de politie, maar ook aan eerste-hulpverleners zoals geneeshers, wachtdiensten in ziekenhuizen, sociale diensten, enzovoort.

Daarbij wordt getracht een inzicht te geven in de geschiedenis die meestal achter het toebrengen van slagen schuil gaat.

Hulpverleners reageren vaak met onbegrip op het feit dat een slachtoffer de relatie met haar echtgenoot niet wenst te beëindigen, hoopt op een snelle verzoening, zegt dat ze haar man nog liefheeft, enzovoort. Het betreft hier derhalve zeer complexe en ambivalente situaties.

Vrouwen die besluiten hun man te verlaten, doen dit vaak pas nadat verschillende pogingen tot verzoening hebben plaatsgevonden. De afhankelijkheid van het slachtoffer tegenover de dader, ook op het affectieve vlak, wordt vaak onderschat. De eerste wens van de slachtoffers naat de hulpdiensten is vaak dat zij helpen een einde te maken aan het geweld en niet dat de relatie wordt beëindigd.

Het voorliggende voorstel is in dit verband uitermate belangrijk.

Een lid vraagt of vanuit deze optiek het voorstel, dat in een hardere aanpak van de daders voorziet, voor de slachtoffers geen rem kan betekenen om aangifte te doen bij de politie.

Mevrouw Dewil antwoordt hierop dat vrouwen die naar de politie gaan, wat op zich al veronderstelt dat ze een bepaalde drempel overschrijden, wel degelijk verwachten dat die zijn macht aanwendt om het geweld te doen stoppen.

Het voorstel zal de politiediensten in dit geval zeker meer houvast bieden.

De situatie is inderdaad anders voor de slachtoffers die een beroep doen op een of andere vorm van hulpverlening. Het is hier aan de hulpverleningsinstantie om uit te maken hoever de betrokkenen willen gaan.

Mevrouw de Vinck merkt op dat uit de consultaties blijkt dat de daders van echtelijk geweld hun verantwoordelijkheid voor het gebeurde niet erkennen en verwijzen naar externe oorzaken (werkloosheid, alcohol, enz.) of de schuld bij het slachtoffer leggen.

Hier kan met een diepgaande begeleiding veel worden bereikt indien er een minimale wil tot medewerking is.

Mme Dewil souligne par ailleurs qu'une étude effectuée en 1988 par le professeur Bruynooghe du L.U.C. indique qu'une femme sur six est confrontée à des violences physiques ou sexuelles de la part de son partenaire. On ne dispose pas de statistiques à ce sujet pour les hommes.

Il n'existe pas davantage de chiffres relatifs à l'intimidation psychique, ce qui s'explique bien entendu par la nature de cette forme de violence.

Comme l'a souligné une intervenante précédente, la violence au sein d'une relation est directement liée à un rapport de force inégal. Personne ne contestera que le rapport des forces est structurellement favorable à l'homme.

Elle souligne cependant une fois de plus que la problématique de la violence au sein d'une relation est un problème général d'application des normes et des valeurs au sein de la société.

C'est pourquoi ce genre de proposition de loi doit être formulé dans des termes neutres et s'appliquer à toutes les formes de vie commune. La violence du partenaire n'est pas limitée au mariage et peut tout aussi bien se produire dans des relations lesbiennes ou homosexuelles.

Mme de Vinck signale que son organisation assure elle aussi des formations, non seulement à la police mais aussi aux personnes qui fournissent les premiers secours aux victimes, notamment les médecins, les services de garde dans les cliniques, les services sociaux, etc.

L'on s'efforce, dans le cadre de ces formations, d'expliquer le vécu qui se cache généralement derrière les actes de violence.

Il arrive fréquemment que les dispensateurs d'aide aux victimes ne comprennent pas que celles-ci ne souhaitent pas mettre fin à la relation avec leur conjoint, espèrent se réconcilier rapidement avec celui-ci, déclarent aimer encore leur époux, etc. Ces situations sont donc très complexes et ambivalentes.

Les femmes qui décident de quitter leur mari ne le font souvent qu'après plusieurs tentatives de réconciliation. La dépendance de la victime par rapport à l'agresseur, y compris sur le plan affectif, est fréquemment sous-estimée. Bien souvent, la première chose que les victimes attendent des services de secours, c'est qu'ils contribuent à mettre un terme à la violence, et non à la relation.

À cet égard, la proposition en discussion est extrêmement importante.

Un membre demande si, vue sous cet angle, la proposition, qui prévoit un traitement plus sévère des agresseurs, ne risque pas de tempérer la volonté des victimes de faire une déclaration à la police.

Mme Dewil lui répond que les femmes qui font appel à la police, démarche qui suppose déjà, en soi, qu'elles franchissent un seuil déterminé, attendent bel et bien de celle-ci qu'elle utilise son pouvoir pour mettre fin à la violence.

Dans ce cas, la proposition offrira certainement aux services de police une plus grande assise.

La situation est effectivement différente pour les victimes qui ont recours à l'une ou l'autre forme d'assistance. Il appartient ici à l'instance chargée de l'assistance de déterminer jusqu'où les intéressées veulent aller.

Mme de Vinck fait observer qu'il ressort des consultations que les auteurs de violence conjugale n'assument pas la responsabilité de ce qui s'est produit et invoquent des causes externes (chômage, alcool, etc.) ou rejettent la faute sur la victime.

Dans un tel cas, une guidance poussée permet d'atteindre des résultats significatifs s'il existe une volonté minimale de coopération.

Toch mag men van een dergelijke benadering niet alles verwachten. Een wet die duidelijke straffen oplegt is noodzakelijk om bepaalde daders nog maar te doen inzien dat zij laakbare feiten plegen en een duidelijke grens trekken.

Het probleem ten gronde oplossen zal langs deze weg evenwel niet mogelijk zijn.

Mevrouw de Vinck wijst er overigens op dat geweld binnen een relatie een misdrijf is met een zeer hoge graad van recidive. Ondanks alle beloften en voornemens tot verzoening loopt het na een tijd opnieuw mis.

Een andere niet onbelangrijke vaststelling is dat personen die tijdens hun jeugd in het gezin te maken hadden met echtelijk geweld, ook als volwassenen als dader of als slachtoffer met het fenomeen in aanraking komen.

Mevrouw Van Parijs beaamt dat daders van partnergeweld zich vaak helemaal niet schuldig voelen. vanuit dit oogpunt is het misdrijf vergelijkbaar met bepaalde seksuele delicten zoals verkrachting, incest of pedofilie.

Een lid wenst drie opmerkingen te formuleren bij de tekst:

— De artikelen 2 en 4 zijn niet beperkt tot geweld tussen echtgenoten maar zijn ook van toepassing op samenwonenden. Vinden de vertegenwoordigsters van de hulporganisaties dat de begrippen «die met hem samenwoont» in het Nederlands en «ou son concubin» in het Frans voldoende precies zijn geformuleerd om alle vormen van partnergeweld naast het huwelijk te omvatten?

— Het voorstel houdt een duidelijke schuldigverklaring op het strafrechtelijke vlak in van de dader van partnergeweld. De vraag welke de meest aangewezen sancties zijn, rekening houdend met de relatie tussen de partners, werd reeds door andere sprekers aangeraakt. Daarbij komt nog een tweede aspect. Een strafprocedure kan lang aanslepen. Hoe wordt er opgetreden, welke maatregelen kunnen worden genomen tussen de vaststelling van de feiten en een rechterlijke uitspraak?

— Ten slotte zijn er de problemen rond de bezittingen. Het voorstel spreekt hier niet over. Misschien moet dit het voorwerp uitmaken van een eigen wettelijke regeling.

Een andere spreekster vraagt of de hulporganisaties voorstellen kunnen doen inzake het uitbreiden van de tekst, bij voorbeeld andere vormen van geweld dan het louter fysische.

Mevrouw Van Parijs antwoordt op de eerste vraag dat, wat haar betreft, het begrip «samenwonen» voldoet om alle situaties van partnergeweld te omvatten.

Mevrouw de Vinck wijst erop dat «concupin» een juridische categorie is, die niet noodzakelijk overeenkomt met een feitelijke situatie van samenwonen.

Wat de recuperatie en verdeling van de bezittingen betreft, bieden de huidige burgerlijke procedures bij feitelijke scheiding een aantal mogelijkheden om tot een vergelijk te komen. De ervaring in het Brussels leert overigens dat de vrederechters op dit vlak over het algemeen zeer attent zijn.

De situatie waarbij de vrouw de echtelijke woning moet ontvluchten brengt evenwel specifieke problemen met zich.

Soms zijn de bezittingen vernield of verdwenen vooraleer een procedure tot recuperatie is ingezet.

Vrouwen zien er vaak van af een dergelijke procedure in te zetten om bijkomende gerechtelijke moeilijkheden of confrontaties met hun echtgenoot te vermijden.

Une telle approche ne constitue toutefois pas la panacée. Une loi infligeant des peines nettement définies s'impose pour faire comprendre à certains agresseurs qu'ils commettent des faits répréhensibles et tracer une limite précise.

Il ne sera toutefois pas possible de résoudre le fond du problème par cette voie.

Mme de Vinck signale par ailleurs que la violence, dans le cadre d'une relation, est une infraction qui présente un taux de récurrence très élevé. En dépit de toutes les promesses et de toutes les intentions de réconciliation, la situation se détériore à nouveau après un certain temps.

Une autre constatation non dénuée d'importance est que les personnes qui, durant leurs jeunes années, ont dû faire face dans leur milieu familial à de la violence conjugale sont également confrontées au phénomène à l'âge adulte en tant qu'agresseurs ou victimes.

Mme Van Parijs convient que bien souvent, les auteurs de violences conjugales ne se sentent absolument pas coupables. Sous cet angle, l'infraction est comparable à certains délits sexuels comme le viol, l'inceste ou la pédophilie.

Un commissaire tient à formuler trois observations relatives au texte:

— Les articles 2 et 4 ne se limitent pas à la violence entre époux, mais s'appliquent également aux concubins. Les représentantes des organisations d'aide estiment-elles que les notions «ou son concubin» en français et «die met hem samenwoont» en néerlandais sont formulées de manière suffisamment précise pour englober toutes les formes de violence conjugale hors du mariage?

— La proposition prononce un verdict de culpabilité évident sur le plan du droit pénal à l'encontre de l'auteur de violences conjugales. La question de savoir quelles sont les sanctions les plus indiquées compte tenu de la relation entre les partenaires a déjà été évoquée par d'autres intervenants. Un second aspect s'y ajoute. Une procédure pénale peut traîner en longueur. Comment intervient-on, quelles mesures peut-on prendre entre la constatation des faits et le prononcé judiciaire?

— Enfin, il subsiste les problèmes relatifs aux avoirs. La proposition reste muette à leur sujet. Peut-être devraient-ils faire l'objet d'une réglementation légale appropriée?

Une autre intervenante demande si les organisations d'aide peuvent faire des propositions relatives à l'extension du texte, qui incluraient par exemple des formes de violence autres que purement physiques.

Mme Van Parijs répond à la première question qu'en ce qui la concerne, la notion de «concubinage» suffit à englober toutes les situations de violence conjugale.

Mme de Vinck signale que le terme «concupin» renvoie à une catégorie juridique qui ne correspond pas nécessairement à une situation effective de cohabitation.

En ce qui concerne la récupération et le partage des avoirs, les procédures civiles actuelles en matière de séparation de fait offrent un certain nombre de possibilités d'aboutir à un compromis. L'expérience en région bruxelloise nous apprend du reste que les juges de paix sont en général très attentifs sur ce point.

La situation qui oblige la femme à fuir le domicile conjugal engendre toutefois des problèmes spécifiques.

Parfois, les avoirs ont été détruits ou ont disparu avant qu'une procédure de récupération soit engagée.

Les femmes renoncent souvent à engager une telle procédure pour éviter des difficultés supplémentaires sur le plan judiciaire ou des confrontations avec leur conjoint.

Mevrouw de Vinck wijst in dit verband in het bijzonder op de situatie van de kinderen. Op zeer korte tijd zien zij niet alleen hun ouders uit elkaar gaan, maar worden zij ook uit hun vertrouwde leefomgeving weggehaald (soms ook de school), en verliezen zij al hun vertrouwde spullen.

De facto is het bij partnergeweld immers meestal de dader die in de echtelijke woning blijft.

Mevrouw de Vinck vreest dat psychisch geweld moeilijk te vatten is in een wettelijke omschrijving. De wijze waarop intimidaties en vernederingen worden ervaren hangt overigens sterk af van de persoonlijkheid van het slachtoffer, het milieu, en van de concrete situatie.

Men moet er wel van uitgaan dat dergelijke vormen van geweld niet minder destructief zijn dan het toebrengen van slagen.

Mevrouw Van Parijs voegt hieraan toe dat het doel en het resultaat van de beide vormen van geweld overigens hetzelfde is: de identiteit van het slachtoffer afbreken en haar zelfbeeld vernietigen, zodat ze volkomen weerloos en manipuleerbaar wordt.

Preventie en begeleiding moeten erop gericht zijn het zelfbewustzijn opnieuw op te bouwen en aldus het psychische machts-evenwicht in de relatie enigszins te herstellen.

Mevrouw de Vinck stipt aan dat, indien het slachtoffer er niet in slaagt dit zelfbeeld en het zelfvertrouwen opnieuw op te bouwen, zij een grote kans heeft om ook in een volgende relatie te mislukken.

Ook wat dit aspect van het probleem betreft, kan niet worden voorbijgegaan aan de gevolgen van het partnergeweld voor de kinderen. Ook al zijn de psychische of fysieke intimidaties niet tegen hen gericht, toch ondergaan zij hiervan op dezelfde manier als het slachtoffer de psychische invloed, die zich uit in slechte schoolresultaten, het zich afsluiten voor de buitenwereld, enzovoort, en die zij jaren met zich meedragen.

Een lid vraagt of in de wet niet meer nadruk moet worden gelegd op de opvang van slachtoffers van echtelijk geweld.

De praktijk leert immers dat artsen vaak op de hoogte zijn van wat zich in het gezin afspeelt, maar hierin niet wensen tussen te komen. Kunnen zij bij wet worden verplicht aangifte te doen wanneer zij met de gevolgen van echtelijk geweld worden geconfronteerd?

Mevrouw Van Parijs antwoordt dat het hier niet alleen een probleem van de artsen, maar van alle hulpdiensten betreft.

Het begripvol omgaan met slachtoffers van partnergeweld, wat een uitermate complexe en delicate opdracht is, maakt trouwens geen deel uit van de opleiding van de meeste hulpverleners. Soms zijn zij zich niet eens bewust van de ernst van de aangelegenheid omdat zij niet in staat zijn slachtoffers van langdurig geweld als dusdanig te herkennen.

Jammer genoeg is er bij de artsen en bij andere hulpverleners ook weinig interesse inzake bijscholing op dit vlak.

Het is overigens vreemd dat ons onderwijs zowat alle domeinen van het persoonlijke en maatschappelijke leven omvat, maar dat aan een van de belangrijkste zaken waarmee jongeren in hun later leven worden geconfronteerd, het aangaan van een goede relatie en de omgang met personen uit de directe omgeving, amper aandacht wordt besteed.

Mevrouw Dewil stipt hierbij aan dat de huisartsen in de meeste gevallen het hele gezin behandelen en ervoor terugdeinzen partij te kiezen in een « conflict » tussen cliënten.

À cet égard, Mme de Vinck met l'accent plus particulièrement sur la situation des enfants. En très peu de temps, ceux-ci non seulement voient leurs parents se séparer, mais en outre, ils sont éloignés de leur environnement habituel (y compris, parfois, de leur école) et ils perdent tous leurs objets familiers.

En effet, en cas de violence conjugale, c'est généralement l'agresseur qui, *de facto*, demeure au domicile conjugal.

Mme de Vinck craint qu'il ne soit difficile de donner une définition légale de la violence psychique. Du reste, la façon dont sont ressenties intimidations et humiliations dépend largement de la personnalité de la victime, de l'environnement et de la situation concrète.

Il faut néanmoins partir du principe que de telles formes de violence ne sont pas moins destructives que le fait d'asséner des coups.

Mme Van Parijs ajoute que le but et le résultat de ces deux formes de violence sont d'ailleurs les mêmes : détruire l'identité de la victime et annihiler l'image qu'elle a d'elle-même, pour la rendre tout à fait impuissante et manipulable.

La prévention et l'accompagnement doivent avoir pour but de réapprendre aux victimes à avoir confiance en elles et de restaurer ainsi l'équilibre psychologique au sein de la relation.

Mme de Vinck souligne que si la victime ne parvient pas à reconstruire l'image qu'elle a d'elle-même et à reprendre confiance en elle, sa prochaine relation risque beaucoup de se solder par un échec.

Concernant cet aspect du problème, l'on ne peut passer sous silence les conséquences de la violence conjugale sur les enfants. Même si les intimidations psychologiques ou physiques ne sont pas dirigées contre eux, ils subissent les mêmes pressions psychologiques que la victime, ce qui se traduit par des résultats scolaires médiocres, un repli sur soi, etc., qu'ils traînent avec eux pendant de nombreuses années.

Un membre demande s'il ne faudrait pas mettre dans la loi davantage l'accent sur l'accueil des victimes de la violence conjugale.

En effet, l'expérience nous apprend que les médecins sont souvent au courant de ce qui se passe au sein de la famille, mais qu'ils ne souhaitent pas intervenir. La loi pourrait-elle les contraindre à dénoncer les cas de violence conjugale lorsqu'ils y sont confrontés?

Mme Van Parijs répond que le problème ne concerne pas uniquement les médecins, mais l'ensemble des organisations d'aide aux victimes.

La plupart des éducateurs n'apprennent pas, au cours de leur formation, à se comporter de manière compréhensive avec les victimes de la violence conjugale, ce qui constitue pourtant une tâche complexe et délicate. Les éducateurs ne se rendent parfois pas compte de la gravité de la situation parce qu'ils ne sont pas en mesure d'identifier comme telles les victimes de violences prolongées.

Malheureusement, les médecins et les autres acteurs de terrain ne montrent que peu d'intérêt pour un recyclage dans ce domaine.

D'ailleurs, il est étrange que notre enseignement touche à peu près à tous les domaines de la vie individuelle et sociale, mais qu'il ne donne que peu d'importance au développement d'une relation positive et aux rapports avec les membres de l'entourage direct.

Mme Dewil signale à ce sujet que les médecins de famille soignent souvent l'ensemble de la famille et redoutent de devoir choisir leur camp dans un « conflit » entre clients.

Op een vraag ter zake antwoordt mevrouw Van Parijs dat echtelijk geweld geen monopolie is van bepaalde groepen in de samenleving. Het komt in alle lagen van de bevolking voor en is van alle leeftijden.

Het is opvallend dat het aantal oudere personen dat aangifte doet de jongste jaren toeneemt, wat vermoedelijk te maken heeft met het doorbreken van het taboe op gezinsgeweld. Een aanzienlijk deel van deze aangiften betreft geen partnergeweld, maar geweldpleging van kinderen op hun ouders.

Een lid beaamt dat intimidatie en geweld ten aanzien van vrouwen in een belangrijke mate met een mentaliteit te maken heeft.

Het is, ook in milieus waar men dit niet zou verwachten, onvoorstelbaar hoe vrouwen op het werk door hun mannelijke collega's worden benaderd. Ondanks het feit dat reeds bepaalde maatregelen werden genomen, zoals het aanstellen van vertrouwenspersonen, is hiertegen door de slachtoffers blijkbaar weinig te beginnen.

Mevrouw de Vinck zegt hierop dat intimidatie tegen vrouwen, zowel in het gezin als op het werk, in alle sociale milieus voorkomt.

Een lid vraagt of de politiediensten dit soort criminaliteit niet best in handen geven van vrouwelijke agenten, die naar men mag aannemen zich beter zullen inleven in de situatie van de slachtoffers.

Mevrouw Van Parijs herhaalt dat het vanuit de politiediensten vooral belangrijk is dat zij slachtoffers van echtelijk geweld als dusdanig herkennen en dat zij samen met het slachtoffer de voor geschiedenis die aan de basis van de klacht ligt reconstrueren. Er is geen reden om aan te nemen dat vrouwelijke agenten hiervoor per definitie meer of minder geschikt zouden zijn dan hun mannelijke collega's. Belangrijk is de attitude en het inlevingsvermogen van de persoon die het slachtoffer opvangt. Wel is het zo dat de slachtoffers het meestal gemakkelijker zullen hebben hun verhaal van «vrouw tot vrouw» te doen.

Een andere spreker gaat nader in op de mogelijkheden die de strafwet momenteel biedt inzake strafbemiddeling. Indien de vluchthuizen hierin een oplossing zien voor bepaalde vormen van echtelijk geweld, welke maatregelen kunnen de daders dan in dit verband worden opgelegd ter vervanging van een strafrechtelijke sanctie?

Mevrouw Van Parijs antwoordt dat het systeem van de strafbemiddeling nog in de kinderschoenen staat en bij haar weten vooralsnog alleen wordt toegepast ten aanzien van incest-plegers, die een begeleidingsprogramma opgelegd krijgen in ruil voor het intrekken van de straf.

Zij wijst erop dat een begeleiding slechts zin heeft wanneer de dader vrijwillig meewerkt, overtuigd is van het nut van de maatregel en deze niet louter ziet als een middel om aan een sanctie te ontsnappen.

Het probleem is evenwel dat daders van misdrijven zoals incest of partnergeweld zich vaak niet eens schuldig voelen en hun verantwoordelijkheid afschuiven op externe factoren of op het slachtoffer.

Een lid vraagt of de omschrijving in artikel 6 van de instellingen die in rechte kunnen optreden niet al te vaag is. Hoeveel organisaties kunnen concreet onder deze bepaling worden gecatalogeerd?

Mevrouw Van Parijs antwoordt dat de «Stichting vrouwen tegen mishandeling» een vereniging van openbaar nut is die als statutair doel heeft hulp te bieden aan slachtoffers van echtelijk geweld. Dat is ook het geval voor de acht vluchthuizen die in Vlaanderen erkend zijn en voor een twintigtal Vlaamse opvanghuizen voor vrouwen.

À une question en la matière, Mme Van Parijs répond que certain groupes de la société n'ont pas le monopole de la violence conjugale. Le phénomène se produit dans toutes les couches de la population et à tous les âges.

Il est frappant de voir que ces dernières années, le nombre de personnes plus âgées qui dénoncent les cas de violence augmente, ce qui a probablement un lien avec la transgression du tabou qui entoure la violence familiale. Une grande partie des dénonciations ne concernent pas la violence au sein du couple, mais plutôt des actes de violence commis par les enfants sur leurs parents.

Un membre confirme que les intimidations et la violence à l'encontre des femmes sont en grande partie une affaire de mentalité.

Il est incroyable de voir comment les femmes qui travaillent sont traitées par leurs collègues, même dans des milieux où l'on ne s'y attend pas. Même si certaines mesures, telles que la désignation de personnes de confiance, ont déjà été prises, les victimes s'avèrent démunies devant cette situation.

Mme de Vinck répond que les intimidations à l'encontre des femmes, dans le milieu familial comme au travail, se produisent dans tous les milieux.

Un membre demande s'il ne serait pas préférable que les services de police confient ce type de délits à des agents féminins, qui, on peut le supposer, se mettront plus facilement dans la peau des victimes.

Mme Van Parijs répète qu'en ce qui concerne les services de police, le plus important est qu'ils reconnaissent la violence au sein du couple comme telle et qu'ils retracent, avec la victime, les faits antérieurs qui ont mené à la plainte. Il n'y a aucune raison de supposer que des agents féminins seraient, par définition, plus ou moins aptes à cette tâche que leurs collègues masculins. Ce qui compte, c'est l'attitude et la capacité de la personne qui se charge de la victime de se mettre à la place de l'autre. Néanmoins, il est vrai qu'il est en général plus facile pour les victimes de raconter les événements «entre femmes».

Une autre intervenante aborde plus en détail les possibilités que la loi pénale prévoit actuellement en matière de peines de substitution. Si les refuges pour les femmes battues voient là une solution à certaines formes de violence conjugale, quelles mesures faut-il appliquer aux agresseurs en remplacement des sanctions pénales?

Mme Van Parijs répond que le système des peines de substitution n'en est qu'à ses premiers balbutiements et est pour l'instant exclusivement appliqué, à sa connaissance, aux auteurs d'inceste, à qui on impose un programme d'accompagnement en échange du retrait des sanctions pénales.

Elle souligne que l'accompagnement n'a un sens que si l'agresseur coopère volontairement, s'il est convaincu de l'utilité de la mesure et ne la considère pas simplement comme un moyen d'échapper à une sanction.

Cependant, le problème est que les auteurs de délits tels que l'inceste ou la violence au sein du couple ne se sentent souvent pas coupables et rejettent la responsabilité des faits sur des facteurs extérieurs ou sur la victime.

Un membre demande si la définition que donne l'article 6 des institutions qui peuvent agir en droit n'est pas trop vague. Combien d'organisations répondent concrètement à cette définition?

Mme Van Parijs répond que la «Stichting vrouwen tegen mishandeling» est une association d'utilité publique dont le but statutaire est d'offrir une aide aux victimes de violences conjugales. C'est également le cas des huit refuges agréés en Flandre, et d'une vingtaine de maisons d'accueil flamandes pour les femmes.

Momenteel wordt gewerkt aan de uitbouw van provinciale meld- en steunpunten, die vanzelfsprekend niet beantwoorden aan de voorwaarde dat de organisaties minstens vijf jaar rechts-persoonlijkheid moeten bezitten.

Meldpunten verzorgen crisisopvang van slachtoffers van echtelijk geweld, met begeleiding en doorverwijzing.

De werking van steunpunten is preventief. Zij helpen de slachtoffers hun zelfbeeld te herstellen en het sociale netwerk opnieuw op te bouwen.

Op dit ogenblik is een meld- en steunpunt actief in Hasselt en wordt gewerkt aan de opvang van een tweede in Zottegem.

Mevrouw de Vinck merkt op dat er in Wallonië een drietal vluchthuizen zijn, waarvan het adres niet wordt bekendgemaakt. Daarnaast zijn er de opvanghuizen (maisons d'accueil) waar vrouwen, eventueel met hun kinderen, terecht kunnen. Deze opvanghuizen functioneren *grosso modo* onder dezelfde wetgeving als de andere opvanginstellingen en werken ook in bepaalde gevallen samen met de O.N.E.

Over het algemeen kan men stellen dat de organisaties in Wallonië en Brussel iets anders gestructureerd zijn dan in Vlaanderen. De centra voor de preventie van echtelijk geweld en de collectieven voor mishandelde vrouwen (collectifs pour femmes battues) doen zowel aan crisisopvang als aan meer preventief structureel werk.

Op een vraag ter zake antwoordt mevrouw Van Parijs dat de meeste organisaties die hulp bieden bij gezinsmoeilijkheden zich niet specifiek richten op hulp aan slachtoffers van echtelijk geweld. Zij benaderen dit probleem vaak op een andere wijze dan de vrouwenorganisaties die gespecialiseerd zijn in deze problematiek. De voorgeschiedenis en de achtergrond van de geweldpleging wordt onvoldoende onderkend en er wordt in bepaalde gevallen te zeer nadruk gelegd op het instandhouden van de relatie als dusdanig.

Een lid vraagt zich af of het onderwijs niet alleen te weinig aandacht besteedt aan relatievorming, maar dit ook op een verkeerde manier doet. In de opvoeding van meisjes wordt de affectieve afhankelijkheid nog steeds in sterke mate gecultiveerd.

Mevrouw Van Parijs beaamt dat een goede relatie, ook op het affectieve vlak, een zekere autonomie van de beide partners veronderstelt, die in staat moeten zijn de eigen identiteit in stand te houden. Het onderwijs zou hieraan inderdaad meer aandacht moeten besteden.

Zij onderstreept evenwel nogmaals dat het voorstel voor de hulporganisaties een belangrijke stap voorwaarts betekent in de strijd tegen het gezinsgeweld, zowel op het louter juridische vlak als in de richting van een mentaliteitsverandering.

À l'heure actuelle, l'on travaille au développement de centres d'accueil et de soutien provinciaux, qui ne répondent évidemment pas à la condition qui prévoit que les organisations doivent avoir la personnalité juridique depuis au moins cinq ans.

Les centres d'accueil offrent un accueil en cas de crise aux victimes de violences conjugales, ainsi qu'un accompagnement et une orientation vers d'autres centres.

Les centres de soutien mènent une action préventive. Ils aident les victimes à se construire une image positive d'elles-mêmes et à retisser un réseau social.

En ce moment, ce type de centre existe à Hasselt, et l'on travaille à l'installation d'un second à Zottegem.

Mme de Vinck signale qu'il existe trois refuges en Wallonie, dont les adresses ne sont pas révélées. En outre, il existe des maisons d'accueil où les femmes peuvent se réfugier, éventuellement en compagnie de leurs enfants. Ces maisons d'accueil fonctionnent *grosso modo* conformément à la même législation que les autres institutions d'accueil et collaborent dans certains cas avec l'O.N.E.

L'on peut affirmer qu'en règle générale, les organisations de Wallonie et de Bruxelles ont une structure quelque peu différente de celles de Flandre. Les centres de prévention de la violence conjugale et les collectifs pour femmes battues se consacrent à la fois à l'accueil en cas de crise et à un travail structurel plus préventif.

À une question en la matière, Mme Van Parijs répond que la plupart des organisations qui apportent de l'aide en cas de problèmes familiaux ne s'orientent pas spécifiquement sur l'aide aux victimes de violences conjugales. Ils abordent ce problème d'une manière tout autre que les organisations de femmes, spécialisées dans ce domaine. L'on ne discute pas suffisamment l'origine et le contexte de la violence, et dans certains cas, l'on met trop l'accent sur le maintien de la relation en tant que telle.

Un membre se demande si le problème de l'enseignement n'est pas uniquement de ne pas consacrer suffisamment d'attention au développement des relations, mais aussi d'aborder le sujet d'une manière erronée. Dans l'éducation des filles, l'on cultive encore nettement la dépendance affective.

Mme Van Parijs confirme qu'une bonne relation, sur le plan affectif également, suppose une certaine autonomie pour les deux partenaires, qui doivent être en mesure de préserver leur propre identité. L'enseignement devrait en effet s'attacher davantage à cet aspect.

Néanmoins, elle répète que la proposition de loi représente, aux yeux des organisations d'aide aux victimes, un grand pas en avant dans la lutte contre la violence au sein de la famille, tant sur le plan purement juridique que sur celui du changement des mentalités.